

KOPENHAG OKULU ÇERÇEVESİNDE 2020 ve SONRASI DÜNYA POLİTİKASININ YENİ SORUNU: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ve İKLİM GÖÇMENLERİ

Füsun ÖZERDEM¹
Burhan BARLAS²

ÖZET

İnsanların göç etme süreci finans, sosyal yaşam, politik durumlar, savaşlar ve çevre sorunları gibi birçok nedene bağlıdır. Çevre sorunları sebebiyle ortaya çıkan geçici veya sürekli yer değiştirme durumu, insanlık tarihinin başından beri var olan bir olgudur. İklim krizi ile göç kavramının boyutlarında değişiklikler meydana gelmiş olup küresel iklim değişikliği yaşam koşullarına doğrudan etki etmiştir: Buzulların erimesi sonucunda deniz seviyesinin yükselmesi, aşırı yağış veya kuraklık sonucunda tarım arazilerinin verimsizleşmesi ve ortaya çıkan doğal afetler sonucunda yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda kalan iklim göçmenleri, son yıllarda daha belirgin bir şekilde görülmektedir. Bu bireylerin çevresel faktörler nedeniyle hareket etmek zorunda kalma durumlarını, yaşayacakları riskleri bir şekilde azaltarak, dayanıklılık oluşturarak ve önleyici tedbirler alarak göçün etkilerini azaltmak mümkündür. Devletler, küresel sorunlara karşı tek başlarına mücadele vermeye çalışırken istenilen başarıya ulaşamamaktadır. Kyoto Protokolüyle yaşanan bu durumu engellemek adına 2015 Paris Anlaşması'yla devletlerin hepsinin sorumluluk almasına çalışılmıştır. Hatta bu düzenlemenin bir adım ötesi olarak görülen ve 2050 yılına kadar karbon nötr hedefine ulaşmaya çalışan Avrupa Yeşil Mutabakatı ise iklim değişikliğine karşı tam bir meydan okumadır. Bu çerçevede küresel iklim değişikliği sonucunda iklim göçmenlerinin yeni güvenlik tehditlerini hangi çerçeveden irdelemek gerekmektedir düşüncesi de ayrı bir önem arz etmektedir. Bu sebeple güvenlik algısını tartışırken devlet merkezci güvenlik teorileri yerine güvenliği daha geniş bir perspektifte irdeleyen modern güvenlik teorilerinden yararlanmak gerekmektedir. Bunların temelini ise Kopenhag Okulu teorileri oluşturmaktadır. Bu çalışmada öncelikle güvenlik kavramının dönüşümü Kopenhag Okulu çerçevesinde irdelenecek, ardından ise yaşanan küresel iklim değişikliği ve iklim göçmenleri olgusu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Küresel İklim Değişikliği, İklim Göçmenleri, Çevre Güvenliği, Paris İklim Anlaşması, Avrupa Yeşil Mutabakatı*

¹ Füsun Özerdem, Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, fusunozerdem@mu.edu.tr ORCID ID: 0000-0002-8204-8635, (Sorumlu Yazar).

² Burhan Barlas, Dr., barlasb@hotmail.com ORCID ID: 0000-0002-2932-3941.

NEW ISSUE of THE WORLD POLITICS 2020 and BEYOND IN THE FRAMEWORK OF COPENHAGEN SCHOOL: CLIMATE CHANGE and CLIMATE IMMIGRANTS

ABSTRACT

Humanity's migration process depends on many reasons, such as finance, social life, political situations, wars, and environmental problems. Temporary or permanent displacement, primarily due to environmental problems caused by climate change, is a phenomenon that has existed since the beginning of human history. As a result, there have been changes in the dimensions of the concept of immigration. In this process, global climate change directly affected living conditions. In recent years, climate immigrants who have to leave their regions due to rising sea levels and the melting of the poles, agricultural land inefficiency due to excessive rainfall or drought, and the resulting natural disasters have been more prominent. It is possible to reduce the migration risks of these individuals in some way, create resilience, and prevent them from having to act due to environmental factors by taking preventive measures. While states struggle to fight against global problems alone, they cannot achieve the desired success. In order to prevent states from abstaining from taking responsibilities, which was the case in Kyoto Protocol, the 2015 Paris Agreement compelled all states to make commitments, even differentiated according to their capacity and priorities. The EU aimed to take its engagements further through the European Green Deal for preventing climate change, by adopting the 2050 carbon-neutral target. In this framework, the idea of which framework should be examined for the new security threats of climate immigrants due to global climate change is of particular importance. For this reason, when discussing the perception of security, it is necessary to benefit from modern security theories that examine security in a broader perspective instead of state-centric security theories. The basis of these is the Copenhagen School theories.

Keywords: *Global Climate Change, Climate Immigrants/Refugees, Environmental Security, Paris Agreement, European Green Deal*

1. GİRİŞ

İnsanlar kendi güvenliklerini sağlayabilmek adına devamlı hareket etme ihtiyacı duymuştur. Göç olarak tanımlanan bu değişim ve insan hareketliliği durumu, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve özellikle iklimsel değişiklikler gibi çevresel sebepler uyarınca ortaya çıkmaktadır. Doğal yaşam alanında ortaya çıkan değişikliklerin, bozulmaların ve çevresel yıkımın insan hayatındaki yaşam koşullarını değiştirmesi, insanları zorunlu bir şekilde göç etmeye itmektedir. Özellikle yerelde ya da bir bölgede insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri adına gerekli olan

kaynakların tükenmesi, iklimsel bozulmalar ve değişiklikler, tarım alanlarının ortadan kalkması gibi durumların sonucunda insanlar, göç ederek daha yaşanabilir bölgelere yerleşmektedirler. İklim değişikliğine bağlı olarak ortaya çıkan çevresel bozulma, özellikle son yüzyılda büyük bir artış göstermiştir. Bu çerçevede iklim değişikliği sonucu ortaya çıkan tahribatlar, öncelikle bölgesel olarak çevre problemlerinin ortaya çıkmasına neden olmuş, sonrasında ise küresel ölçekte etkisini göstermiştir. Bu süreçte uluslararası ilişkiler teorilerinden devlet perspektifli yaklaşan geleneksel/klasik güvenlik teorileri ise bu güvenlik tehdidini açıklamaya çalışırken eksik bir perspektif sunmuşlardır. Fakat değişen yüzyılla birlikte güvenlik teorilerinde birtakım dönüşümler meydana gelmiştir. Bu çerçevede özellikle eleştirel güvenlik teorilerinden Kopenhag Okulu, güvenlik kavramına bireyi de dahil ederek güvenliği daha geniş bir perspektifte açıklamıştır.

Günümüzde ortaya çıkan iklim göçünün etkisi geçmiştekine göre daha fazla görülmeye başlanmıştır. Özellikle tarım alanlarının çoğaltılması için orman alanlarının azaltılması bölgesel anlamda iklimsel değişikliklere yol açmış olup bu değişiklikler sonucunda ise iklim göçü ortaya çıkmıştır. Ayrıca sanayi yerleşimlerinin ortaya çıkmasıyla oluşan sorunlar, uzun vadede, küresel iklim değişikliği gibi sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Devletlerin doğayı aşırı deforme etmesi ve tahribatı sonucunda ise, ekolojik denge bozulmuş ve geçmişte yaşam alanı olarak kullanılan bölgeler bir daha kullanılamaz hale gelmiştir. Bu nedenle bu bölgelerde yaşayan insanlar yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. İklim göçleri sonucunda ise hali hazırda kıt olan kaynakların dağıtımındaki sorunlar, sosyal huzursuzlukların çoğalmasına, bölgesel ve küresel yoksulluğun artmasına ve sosyal güvensizlik durumunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. İklim değişikliği ve küresel ısınma nedeniyle iklim göçmenleri 21. yüzyılın yeni güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak iklim değişikliği ile mücadele etmek ve gelecek yıllarda iklim göçlerini durdurmak adına devletler tek başlarına mücadele etmektense birlikte hareket edip Kyoto Protokolü, Paris Anlaşması ve Avrupa Yeşil Mutabakatı gibi karbon salınımını nötr hale getirmeyi hedefleyen anlaşmalar imzalamışlardır.

Çalışmanın temel argümanı, iklim değişikliği ve bunun sonucunda yaşanan iklim göçlerini devlet odaklı yaklaşılan geleneksel güvenlik teorileri ile açıklamanın yetersiz bir yaklaşım olacağıdır. Bu sebeple ortaya çıkan bu yeni tehdit algısını insan güvenliğini daha geniş bir perspektifte ele alan Kopenhag Okulu'nun ortaya koymuş olduğu güvenlik sektörleri ile açıklayan kuramsal bir yaklaşım esas alınmıştır.

Yapılan bu çalışmada öncelikle güvenlik kavramının ve tehdit olgusunun iklim değişikliği ile birlikte nasıl bir dönüşüm geçirdiği Kopenhag Okulu ile açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından ise iklim değişikliği sonucunda ortaya çıkan iklim göçmenleri kavramı açıklanırken, iklim değişikliği ile ilgili mücadele kapsamında uluslararası sistemde yapılan sözleşmelerin neler oldukları irdelenmiştir.

2. GÜVENLİĞİN DÖNÜŞÜMÜ

Güvenlik kavramı en temel tanımıyla, var olan tehditlerden kendini korumak anlamına gelmektedir. Ancak güvenlik kavramının tartışmaya açık bir kavram olması nedeniyle net bir tanım yapılamamaktadır. Kavramla ilgili tartışmanın temelinde kimin ve neyin güvenliğinin sağlanacağı yanında ortaya çıkan tehditlerin neler olduğu ve bu tehditlerden nasıl korunabileceği düşüncesi yer almaktadır. Bu tartışmanın temelinde ise iki taraf bulunmaktadır. Bunlar geleneksel devlet merkezci teoriler ile modern güvenlik teorileridir. Geleneksel devlet merkezci teorilere göre alçak politika konularına giren uluslararası çevre sorunları, yalnızca devletleri tehdit ettikleri vakit önem arz etmiş ve bunu çözmek için bile askeri güç kullanımı bir seçenek olarak ortaya sunulmuştur. Ancak yalnızca devlet güvenliğine ilişkin olayları yüksek politika konusu olarak tanımlamanın yanında, iklim ve çevreyle alakalı gelişmeleri yeni bir bakış açısıyla irdelleyen teorilerin ortaya çıkışı, Soğuk Savaş sonrası döneme denk gelmiştir (İşeri, 2020).

Modern güvenlik teorilerinin başlangıcı olarak sayılan Kopenhag Okulu, Barış ve Çatışma Araştırmaları Merkezi'nde çalışan düşünürlerin oluşturduğu ve güvenlik üzerine çalışmalar yapan bir gruptur. Kopenhag Okulu teorisyenleri özellikle güvenliğe yönelik tehditlerin önlenmesi adına sert güç unsurlarından olan askeri yöntemlerin fazla maliyetli olması nedeniyle sert güç kullanmadan da güvenliğın sağlanabileceği bir "güvenlik topluluğu" algısının yaratılmasını amaçlamışlardır (Buzan, Weaver, & Wilde, 1998: 120). Barry Buzan, Ole Wæver ve Jaap de Wilde tarafından kurulan Kopenhag Okulu, güvenliği geleneksel güvenlik teorilerinde olduğu gibi yalnızca devlet odaklı ele almamışlardır. Güvenlik olgusunu beş farklı sektörde incelemişlerdir. Bu çerçevede güvenliği ele alırken askeri sorunların yüksek politika ve çevresel sorunların, göç, iklim ve hastalıklar gibi güvenliğe yönelik tehditlerin ise alçak politika şeklinde tanımlanmasına karşı çıkmışlardır. Güvenlik kapsamının içerisine askeri güvenliğın dışında politik, sosyal (toplumsal), ekonomik ve çevresel unsurların da dâhil edilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir (Buzan, Weaver, & Wilde, 1998: 121).

Askeri sektör, zorlama (forcing) ve aktörlerin birbirleriyle savaşma becerileriyle ilgili iken siyasi sektör, otorite, yönetim statüsü ve tanınmaya “dair” ilişkilerle ilgilidir. Ekonomik sektör ise ticaret, üretim ve finans ilişkileriyle alakalıdır. Toplumsal veya sosyo-kültürel sektör ise, kolektif kimliklerin sürdürülebilirliğine vurgu yapmaktadır. Son olarak çevre sektörü ise, insanlığı tehdit eden doğal afetleri ve her türlü çevresel sorunları kapsamaktadır (Buzan ve Little, 2000: 73).

Kopenhag Okulu’nun belirtmiş olduğu toplumsal güvenlik sektörüne göre iklim değişikliği ve göçmenlerin durumu, güvenlik politikaları çerçevesinde iki farklı düşünceye göre tartışılmaktadır. İlk düşünce, iklim göçmenlerinin tanınması ve entegrasyon politikalarının neler olacağı üzerinedir. İkinci düşünce ise iklim göçmenlerinin hem ulusal hem de uluslararası güvenlik çerçevesinde tehdit algısı oluşturmaması amacıyla direkt olarak iklim değişikliğinin sonuçlarını azaltacak yeni önlemlerin alınmasıdır (Doyle ve Chaturvedi, 2012: 283).

Kopenhag Okulu’nun geliştirmiş olduğu bir başka kavram olan güvenlikleştirme konusunda önemli çalışmalar yapan Ole Waever, bu kavramı; devletin varlığına yönelmiş bir tehlikeye karşı devletin geliştirdiği bir refleks olarak tanımlanmıştır. Yani güvenlik tehdidi olabilecek bir olayı söz-edim (speech-act) yoluyla güvenlikleştirmiştir. Ole Waever’a göre, güvenlikleştirme kavramında en önemli etmen, neyin tehdit olarak kabul edileceğine ve buna karşı toplu olarak nasıl bir yanıt verilmesi gerektiğine dair ortak bir anlayış oluşturma sürecidir (Weaver, 2004: 8).

Güvenlikleştirme kavramını geliştiren Kopenhag Okulu, güvenlik kavramını iki şekilde ele almaktadır. İlk olarak güvenlik kavramı “göndergeseldir”. Yani uluslararası sistemde kimin veya nelerin güvenliğinin sağlanması gerekmektedir? sorusunun cevabını bulmak amaçlanmaktadır. İkincisi ise, güvenlik kavramı “karşılıklı özne” bir durum olarak algılanmaktadır. Yani güvenliğe yönelik bir tehdit bir bölgede sorun kabul edilirken aynı tehdit bir başka bölgede sıradanlaşmış bir olay olarak kabul edilebilmektedir. Kısacası Kopenhag Okulu güvenlik kavramının ilişkiselliğini açıklarken bu durumun ancak devletlerin karşılıklı etkileşimi sonucu ortaya çıkabileceğini ve sosyal bir şekilde yapılandırıldığını vurgulamaktadır (Buzan, Weaver, & Wilde, 1998: 24).

Kopenhag Okulu’na göre güvenlikleştirme kavramının ortaya konulabilmesi için birtakım koşulların olması gerekir. Öncelikle, konunun devlet veya bireyler düzleminde “varoluşsal tehdit” şeklinde kurgulanması gerekmektedir. Göçmenler ise son dönemde, varoluşsal

tehdit olarak araçsallaştırılmıştır. Özellikle göçmenlerin, devlet düzeyinde ve toplumsal çerçevede kendi öz kimliklerine, sosyal yaşamlarına zarar verdikleri düşüncesi, neredeyse her ülkenin aşırı sağ ve milliyetçi partilerince birer politika unsuru olarak kullanılmasına neden olmaktadır. Göçmenlerin bu durumu güvenlikleştirme olgusunun yalnızca devlet odaklı değil bunun yanında birey odaklı olduğunun somut bir ifadesidir. Buradan yola çıkarak uluslararası alanda yapılan çalışmalara insani güvenlik temelinde yaklaşılmıştır (Demirtaş, 2019: 3).

Güvenliğin dönüşümünde tek bir odak noktasından ele almanın yetersiz olması nedeniyle, güvenlik kavramını ele alırken birçok etmenin bu süreç içerisinde dahil edilmesi gerekmiştir. Bu sebeplerden özellikle birey güvenliğinin uluslararası ilişkiler sistemi ve küresel politikalarla irdelenmesi açısından en önemli gelişme, 1994 yılında Birleşmiş Milletler'in (BM) yayımlanmış olduğu İnsani Kalkınma Raporu olmuştur. Raporla, birey güvenliğini veya insani güvenlik kavramını tanımlarken bireylerin sosyal yaşamlarında karşılaştığı temel problemlere odaklanılmıştır. Güvenlik olgusunu temel olarak birey merkezli ele alan Rapor, insani güvenliğe yönelik tehditlerin evrensel olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca insani güvenliğe yönelik konuları yedi temel madde içerisinde belirtmiştir. Bunlar ise, bir ekonomik gelire sahip olması (ekonomik güvenlik); temel gıdaya erişim (gıda güvenliği); sağlıklı olmak (sağlık güvenliği); doğal kaynakların sağlanması, doğal afetlerden korunma, çevrenin bozulmasının engellenmesi (çevre güvenliği); devlet ve diğer aktörlerden gelen şiddetten korunma (kişisel güvenlik); etnik ve mezhepsel kimlikler ile geleneksel değerlerin korunması (topluluk güvenliği) ve temel hak ve özgürlüklerin korunmasıdır (siyasi güvenlik) (Kulu, 2019: 261).

3. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ve ÇEVRE GÜVENLİĞİ

İklim değişikliği, sıcaklıklarda ve hava durumlarında uzun vadeli değişimleri ifade etmektedir. Bu değişimler, güneş döngüsündeki değişimler gibi doğal olabilir. Dünya tarihi boyunca birçok kez tropikal ve buzul iklimler yaşanmıştır. Fakat 1800'lerden günümüze kadar insan faaliyetleri; öncelikle kömür, petrol ve gaz gibi fosil yakıtların yakılması iklim değişikliğinin ana itici gücü olmuştur (Metoffice, 2021). Karbondioksit gibi sera gazları atmosferde biriktiğinde, dünyanın etrafını bir battaniye gibi örtmektedir. Böylece güneş ışığı (çoğunlukla kısa dalga radyasyonu) bu biriken karbon örtüsünden doğrudan geçmekte ve gezegenin yüzeyine ulaşana kadar devam etmektedir. Ancak dünya daha sonra bu güneş ışığını emmekte, farklı türde bir ışık, daha uzun dalgalı kızılötesi radyasyon yaymakta ve bunu uzaya geri göndermektedir.

Kızılötesi radyasyon atmosferden çıkarken aynı zamanda sera gazı örtüsüne de çarpmaktadır. Çoğu radyasyon doğrudan geçerken bir kısmı emilmesine rağmen yeryüzüne geri yansımakta, böylelikle yüzey ısınmaktadır ve buna “sera etkisi” denmektedir. Atmosferde bulunan sera gazı örtüsü dünyanın soğumaması adına önemli bir rol oynamaktadır; fakat atmosfere fazladan sera gazı eklemek iklim değişikliğine yol açmaktadır (Manabe, 2019: 1-2).

İklim sistemindeki değişikliklere bakıldığında ilk olarak **yükselen okyanus seviyeleri** görülmektedir. Yükselen sıcaklıklar buzulların ve buz tabakalarının erimesine, okyanuslara daha fazla su eklenmesine ve okyanus seviyesinin yükselmesine neden olmaktadır. Okyanuslar, küresel ısınmadan kaynaklanan ekstra ısının %90’ını emmektedir. Bir diğer önemli olay **okyanus asitlenmesidir**. Okyanus asitlenmesi, okyanusun karbondioksiti emmesi sonucunda daha asidik hale gelmesine neden olmaktadır. Genellikle iklim değişikliğinin “kötü ikizi” olarak adlandırılır. **Aşırı hava olayları** ise iklim değişikliği, sıcak hava dalgaları, kuraklık ve sel gibi birçok aşırı hava olayının daha yoğun ve sık hale gelmesine neden olmaktadır.

İklim değişikliği insanları ve ekosistemleri de etkilemektedir. Örneğin deniz seviyeleri yükselmeye devam ettikçe kıyı şehirleri taşkın riski altında kalmaktadır. Yüksek sıcaklıklar, aşırı hava olayları, sel ve kuraklık tarım arazilerine zarar verebilmektedir. Bu durum, çiftçilerin mahsul yetiştirmesini zorlaştırmakta olup her yıl mahsul verimlerinin belirsiz olduğu anlamına gelmektedir. İklim değişikliği bir stres çarpanıdır – yiyecek veya barınak eksikliği gibi mevcut sorunları daha da kötüleştirebilir. Bu da, insanların kaynaklar (yiyecek, su ve barınak) için rekabet etmesine veya göç etmesine neden olabilmektedir. Ayrıca yükselen okyanus sıcaklıkları, okyanus asitlenmesi ve oksijen eksikliği balık ve mercan resifleri gibi deniz yaşamına zarar vermektedir (The Intergovernmental Panel on Climate Change, 2021).

Buradan da anlaşılacağı üzere iklim değişikliği çevresel bir sorun olmanın yanında aslında bir güvenlik problemidir. Çevre güvenliği açısından en önemli güvenlik sorunu olarak kabul edilen iklim değişikliğinin boyutları, bölgesel sorunları aşarak giderek daha küresel bir düzlemde, farklı devletlerin de güvenlik meselesi haline gelmeye başlamıştır. Eski düzene göre iklim değişikliği ile ilgili sorunlar alçak politika olarak algılanırken yeni düzende yüksek politika olarak kabul görmeye başlamıştır (Sağsen, 2011: 45).

Kopenhag Okulu’nun belirtmiş olduğu çevresel sektöre göre yerkürenin ekolojik dengesi, küresel iklim değişikliği sonucunda

bozulmaktadır. İklim değişikliğine yönelik devletlerin, ulus üstü örgütlerle birlikte çözüm üretme çabalarının sonuçsuz kalması nedeniyle gün geçtikçe ekolojik denge üzerinde daha büyük ve onarılamaz etkiler ortaya çıkmaktadır. Bu durum her ne kadar çevresel sektör içerisinde ele alınsa da gelişmiş ülkelerin karbon ve gaz salımı sonucunda yaşanan iklim değişikliği ve bu değişiklikler sonucunda yaşanan küresel ısınma durumu sonucunda toplumsal sektörü de ilgilendiren iklim göçmenlerinde artış yaşanmakta ve birçok insanı hem ulusal hem de uluslararası göçe zorlamaktadır. Yaşanan iklim değişiklikleri iklim göçmenlerinin ortaya çıkmasına neden olduğu için hali hazırda var olan göç durumunu çoğaltmaktadır. Geçmişte geleneksel güvenlik teorilerine göre insani güvenlik çerçevesinde irdelenen göç ve oluşturmuş olduğu güvenliğe yönelik tehditler ulusal güvenlik çerçevesinde ve alçak politikalar çerçevesinde ele alınmıştır. Fakat güvenliğin dönüşüm geçirmesiyle birlikte iklim değişikliği ve iklim göçmenlerinin durumu devletlerin güvenlik politikalarında önem kazanmıştır.

İklim değişikliği nedeniyle ülkelerin yeterince tedbir almaması sonucunda yaşanan yeni doğal felaketler, çevre kirliliği gibi sebeplerden dolayı meydana gelen iklim göçü sonucunda yeni güvenlik problemleri ortaya çıkmaktadır. Bu sebeptir ki Kopenhag Güvenlik Okulu'nun belirtmiş olduğu sektörler bu gibi durumlarda iç içe geçmektedir ve tek başına ele alınamamaktadır. Ülkelerin sanayileşme ve üretim adına tedbirsizlikleri nedeniyle artan karbon salınımı dolaylı olarak farklı bölgelerdeki ülkeleri etkilemektedir. İklim değişikliğinden etkilenen ülkelerde yaşanan doğal afetler sonucunda açlık, çatışma vb olaylar iklim göçü sorununu ortaya çıkartmaktadır (İklimİN, 2018, 13). Bununla birlikte çevresel etmenler sonucunda göç eden iklim göçmenleri, gittikleri ülkelerde kaynakların kıtlığı veya paylaşımı nedeniyle rekabet ortamı artmaktadır. Bu rekabet ise çatışmalara yol açmaktadır. Yaşanan bu iklim göçü az gelişmiş ülkelerde ve Pasifik Okyanusu'nda bulunan küçük ada ülkelerinde daha çok görülmektedir. Bu küçük ada ülkelerinde devlet yönetiminin zayıf olması, kamusal altyapının eksik olması, kaynaklar üzerinde yaşanan çatışmaların gelişmiş ülkelere göre daha belirgin bir şekilde gözlemlenmesi, iklim göçmenlerinin neden olacağı sorunları daha da arttırabilmektedir (Reuveny, 2007: 659).

Özellikle Tuvalu, Kiribati, Samoa ve Fiji gibi küçük ada ülkelerinde yaşayan bireyler, iklim değişikliği sonucunda yaşamlarının tehdit edilmesinden dolayı Yeni Zelanda'ya veya Avustralya'ya göç etmek istemişlerdir. Ancak ada sakinlerinin bu ülkelere göç etmek için başvuruları kabul edilmemiştir (Ekşi, 2016: 25). Bunun temel sebebi ise

göçmenlerin gidecekleri ülkelere mali yük getirme düşüncesi, sosyal sistem, barınma ve kültürel çatışmaların çıkma ihtimalidir. Sektörel güvenlik anlamında çevresel sektörü etkileyen bir tehdit hem toplumsal hem de ekonomik sektörü tehdit eden bir duruma dönüşmüştür. Her ne kadar bu duruma gelişmiş ülkeler sebep olarak görülse de, tüm bu etkileri daha derinden hisseden ülkeler, genel anlamda az gelişmiş ülkelerdir (Laczko ve Aghazarm, 2009: 15).

İklim göçmenleri ve güvenikleştirme algısı birçok etmene bağlıdır. Bunun temel sebebi ise iklim göçmenleri konusuna hangi taraftan yaklaşılacağı mevzudur. Geleneksel güvenlik teorilerinin bahsettiği gibi devlet bazlı yaklaşırsa, iklim göçmenleri göç ettikleri ülkelerde yaşayan bireyler tarafından güvenliğe yönelik bir tehdit olarak algılanmaktadır. Böylece iklim göçmenleriyle birlikte suç oranlarının artacağına yönelik kaygı durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durum iki açıdan ortaya çıkabilmektedir. Birincisi, iklim göçmenleri çevresel ve ekonomik sektörü etkilemektedir. İklim değişikliği sonucunda gelişmekte olan ülkelerde kaynakların kıt olması rekabete yol açmaktadır. Bu rekabet durumu ise çatışmalara neden olmaktadır. İkincisi ise toplumsal sektörü ilgilendirmektedir. İklim göçmenleri sebebiyle homojen oldukları düşünülen toplumlar, göçmenler nedeniyle kimliklerini, geleneklerini ve sosyal birliklerini kaybedeceklerini düşünmektedirler. Özellikle geleneksel güvenlik teorisyenlerinin devlet odaklı yaklaşımları nedeniyle bu çevresel tehditlerin belli bir döneme kadar arka planda kalmasına yol açmıştır. Fakat güvenliğin dönüşüm geçirmesi ve güvenlik kavramının devletten bireye doğru indirgenmesi nedeniyle ve ayrıca iklim değişikliği sonucunda yeni tehditlerin ortaya çıkmasıyla birlikte küresel iklim değişikliği, “güvenikleştirme” sürecine dâhil edilmiştir (Vural, 2018: 70).

İklim göçmenleri bir yandan kendi güvenliklerini korumaya çalışırken diğer yandan gittikleri ülkelerde yaşayan bireyler tarafından birer güvenliğe yönelik tehdit olarak algılanmaktadır (Myers, 2005). Bu duruma örnek olarak Çad Gölü Havzasında yaşanan sorunlar verilebilmektedir. Çad Gölü, Nijer, Nijerya, Kamerun ve Çad ülkelerinin sınırlarının tam ortasında bölgenin kalbi olarak nitelendirilmektedir. Göl'ün bulunduğu bölgede yaşayan insanlar, iklim değişikliği sebebiyle ortaya çıkan kuraklıkla mücadele etmektedirler. Bu durum ise hem çevresel hem de ekonomik sektörü etkilemektedir. Yine çevresel sektörle ilgili bir durum olarak gölün kuraklık sebebiyle giderek küçülmesi ve bölgede yaşayanların göle bağımlı olması nedeniyle insani bir kriz ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan kriz sonucunda ise Nijerya'daki 2.5 milyon insan,

gölün etrafındaki üç ülkeye (Nijer, Kamerun, Çad) göç etmek durumunda kalmış ve toplumsal sektörle alakalı olan iklim göçmeni konumuna düşmüşlerdir (Tower, 2017: 9-10).

Buna benzer başka bir problem ise Nijerya ve Nijer’de ortaya çıkmaktadır. Aşırı yağış veya kuraklık sebebiyle tarım yapamayan insanlar gıda güvenliğinden yoksun kalabilmektedirler. Tarım yapamamalarından kaynaklı gelir elde edememeleri nedeniyle dolaylı olarak ekonomik güvenliklerini sağlayamamaktadırlar. Bu tehditler sonucunda göç etmek durumunda kalan insanlar, gittikleri bölgelerdeki etnik çatışmaları ve kaynakların dağılımı üzerindeki sorunları toplumsal sektörler çerçevesinde arttırmaktadırlar. Gelişmiş bölgelerde artan sera gazı salınımı sonucunda atmosferde yaşanan ısı artışı, başka bölgelerin iklimlerini olumsuz etkilemekte; özellikle sel veya kuraklığa sebep olmaktadır. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda ise bölgede artan güvenlik sorunları sebebiyle daha fazla insan, göç etme zorunluluğu duymaktadır (Werz ve Conley, 2012: 18).

Bölgesel olarak ortaya çıkan olan bir problem tüm sistemi etkiliyorsa o vakit bu durum devletler arasında karşılıklı bir bağımlılığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu bağımlılığı ise sürdürebilmek ve tehditlerden uzak tutabilmek adına iş birliğine yönelen kurum ve bireyler, insan güvenliğinin sağlanmasını da gerçekleştireceklerdir (Mercycorps, 2020).

Temelde bireyler kendilerini güvende hissedersen, bu sayede devletlerin de güvende olacağı düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Elbette ilk etapta bireylerin güvenliğinin sağlanması temel olarak can ve mülkiyet güvenliğinin sağlanması olarak görülmektedir. Fakat sonraki etaplarda yani alt etmenlerde ise sosyo-kültürel, çevresel, ekonomik yeterliliğin sağlanması gerekmektedir. Bu çerçevede ise uluslararası örgütlerin ve devletlerin iklim değişikliğinin uzun vadede düzeltilmesi adına yapmış olduğu müdahaleler, dolaylı olarak iklim değişikliği sonucunda yaşanacak göç olaylarını engelleyecektir (King, 2016: 124-125).

4. İKLİM GÖÇMENLERİ ve KÜRESEL İKLİM KRİZİNE YÖNELİK POLİTİKALAR

Göç kavramı tarih boyunca insanlığın en belirgin faaliyetlerinden birisi olmuştur. Yaşanan ekonomik ve siyasal dönüşümler, doğal afetler, kıtlık, hastalıklar, savaşlar gibi birçok sebeple yaşam alanlarını terk etmek zorunda kalmışlardır (Çağlar, 2011). Tahliyelere yol açan afetlerin, sosyo-ekonomik, politik, demografik, kültürel ve kişisel faktörlerle yakından ilişkisi bulunmasına rağmen (Foresight, 2011: 68) çevre

koşullarının diğer faktörlere nazaran göçü tetikleyen ana faktör olduğunu ayırt etmek zordur.

Kitlesele göç ve iklim değişikliği iç içe geçmiş problemlerdir. Çevresel iklim değişiklikleriyle birlikte yaşanan insan göçü yeni bir kavram değildir. İnsanlar yıllar boyunca bu değişikliklere uyum sağlamak adına iklimsel göç etmektedirler (Bilben, 2018: 241). Bu nedenle iklim-göç bağını anlamak, hem iklim krizini hem de göç krizini çözmenin anahtarı olabilir. İklim değişikliği, su, yiyecek ve tarıma elverişli topraklar gibi kaynakların dağılımını değiştirmekte ve bunun sonucunda da şiddetli çatışmayı ve sonuç olarak göçü tetiklediği söylenebilmektedir (Özerdem, 2020: 304).

Çoğunlukla nüfus artışı, yoksulluk, yönetişim, insan güvenliği ve çatışma gibi çeşitli faktörlerin tümü iklim değişikliği yönüyle etkileşime girmektedir. Bu nedenle küresel olarak kaç çevresel göçmen olduğunu tahmin etmek zordur. Şu anda dünyada savaşlardan, açlıktan, çatışmalardan, iklim değişikliğinden kaçan 64 milyon zorunlu göçmen bulunmaktadır (Bassetti, 2019). BM'nin akademik ayağı olan ve küresel bir düşünce kuruluşu olarak çalışan BM Üniversitesi Çevre ve İnsan Güvenliği Enstitüsü'nün 2015 yılında yürüttüğü çalışmasına göre, 2050 yılına kadar 25 milyon ile 1 milyar arasında çevresel göçmenin olabileceği (UNU-EHS Reports, 2015) tahmin edilmektedir. Bu rakam dünya genelindeki toplam uluslararası göçmenlerin tahminen tüm mevcuduna eşittir. Bu nedenle öncelikle iklim değişikliği ile göç bağını anlamak gerekmektedir.

İklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan göç kavramıyla ilgili tartışmalar, Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin³ 1990'da yayımlamış olduğu değerlendirme raporuna göre "iklim değişikliğinin en büyük etkilerinin insan göçü üzerinde olabileceği" (IPCC, 1990) tahmininde bulunmuştur. İklim değişikliği ve göç arasındaki bağlantıyı anlamak, bu sorunların üstesinden gelmek için temel bir unsur olacaktır. İnsan göçleri ve iklim arasında her zaman temel bir bağımlılık olmasına rağmen, küresel ısınma olgusu ve yükselen deniz seviyeleri ve getirdiği istikrarsızlık, bu ilişkiye yeni katmanlar eklemiştir.

³ BM Çevre Programı (UNEP) ve Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO), devletlerin işbirliği çabalarını bilimsel verilerle desteklemek ya da gerçekleri ortaya koyarak onları harekete geçmeye yönlendirmek amacıyla, 1998'de Hükümetlerarası İklim Değişikliği Panelini (IPCC) kurmuşlar ve bugün tüm dünyada Karbon Ayak izi çalışmalarında kullanılan ve Sera Gazı Emisyon Faktörleri bulunan veri tabanını yayımlamışlardır.

İklim değişikliği hem kademeli hem de yaygın çevresel değişimin yanı sıra ani doğal afetleri de beraberinde getirmekte, insan göçlerinin doğasını ve kapsamını farklı şekillerde etkilemektedir. Örneğin, aniden başlayan doğal afetlerin kitlesel yer değiştirmeye neden olma olasılığı daha yüksek olsa da etkilenen kişiler genellikle evlerine dönebilirler. Öte yandan, iklim değişikliğiyle daha doğrudan ilişkili olabilecek çölleşme, toprak verimliliğinin azalması, kıyı erozyonu ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi fenomenler de dahil olmak üzere yavaş başlayan felaketler, uzun vadede göçlere neden olmaktadır. Her ikisi de iklim değişikliğinden kaynaklanmakta ve her ikisi de farklı uyum ve etki azaltma stratejileri gerektirmektedir. Ayrıca bu durum yiyecek üretimini olumsuz etkilemektedir (Okeowo, 2013: 276).

Aslında, iklim değişikliğiyle bağlantılı küresel göç krizlerinin örnekleri oldukça fazladır. Orta Amerika'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) gelen kitlesel göç nedeniyle Başkan Donald Trump, ABD-Meksika sınırında bir duvar örme çağrısı yapmıştır. Bahse konu bu göçe ilişkin nedenler karmaşık olup yoksulluk, işsizlik ve şiddet bu nedenler arasında yer almaktadır; ancak 2014 yılında başlayan kuraklık da bu göçü tetiklemektedir. 2020 dünya göç raporuna göre, bu göç krizinde iklim değişikliğinin rolünü vurgulayarak iklim değişikliğinin kilit bir faktör olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (IOM, 2020, 323). Orta Amerika'daki ortalama sıcaklıklar 1950'den beri 0,5 derece artmış olup bilim insanları 2050'den önce 1-2 derece daha yükseleceğine inanmaktadır (UNWFP, 2017; ECLAC, CCAD/SICA, DFID ve DANIDA, 2011).

İklim değişikliği ve göç arasındaki bağlantı tartışılırken, iklim göçünü meydana getiren ve iklim değişiklikleriyle de bağdaştırılan 4 temel unsur bulunmaktadır. Bu dört temel sebep; “iklim değişikliği sonucu doğal afetlerin sıklığının artmasıyla oluşan iklim göçü”, “tarımdaki üretkenliği ve temiz suya erişimi etkileyen kuraklık ve sıcaklık artışları nedeniyle oluşan iklim göçü”, “küresel ısınma sonucu yükselen deniz suları ile tarım arazilerinin ve kıyı şeritlerin yok olması ve sular altında kalan ada devletleri sebebiyle oluşan iklim göçü” ve “doğal kaynakların kullanımı konusunda artan rekabet sonucu ortaya çıkan çatışmalarla beraber ortaya çıkan iklim göçü” şeklinde sınıflandırılmıştır (Martin, 2009: 356).

BM 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Protokol göçmen tanımını “ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin

korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen kişi” (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği, 2016) olarak yapmaktadır. Dolayısıyla çevresel baskılar göçmen tanımı içinde yer almamaktadır. İklim değişikliği nedeniyle insanların bir yerden başka bir yere gidişleri resmi olarak göçmen sayılmaları konusunda yetersiz olup mevcut göçmenlerin statüsüne paralel olarak, iklime özgü bir yasal statünün kurulmasını teşvik etmemek paradoksal görünebilir. İklim değişikliği tehdidi ile gelecekte milyonlarca kişinin göçmen olacağı düşünülmektedir. Ancak iklim değişikliği bağlamında göç konusunu sadece “iklim göçmenleri” statüsüne indirgemek de çok doğru olmayacaktır; zira bu şekilde ele alış, iklim değişikliği ve çevresel bozulma bağlamında insan hareketliliğini tanımlayan bir dizi temel unsurun anlaşılmasını zorlaştıracaktır.

İklim göçü çoğunlukla aynı sınırlar içinde gerçekleşmekte olup ülke sınırlarını aşamadıkları için ilgili ülkenin sorumluluğu altındadır ve bu nedenle üçüncü bir ülkeden veya uluslararası toplumdan bir koruma talep edilmemektedir. İklimsel nedenlerin izole edilmesi, insani, politik, sosyal veya ekonomik nedenlerden zor olmaktadır. İklim değişikliğiyle ilgili nedenlerle özel bir göçmen statüsü oluşturmak özellikle iklim ve çevresel faktörlerle bağlantısını kanıtlayamayan en yoksul göçmenlerin dışlanmasına yol açabilir. 1951 Cenevre Sözleşmesi’nin genişletilmesi, süregelen zulüm ve çatışmalar nedeniyle korunmaya muhtaç kişilerin göçmen statüsünü zayıflatabilir. Yeni bir sözleşme oluşturmak da son derece uzun bir siyasi süreç gerektirebilir ki ülkeler buna karşı istekli de olmayabilirler (Ionesco, 2019).

İklimsel değişiklikler sonucunda göç eden insanları tanımlamak için birçok tartışma yapılmıştır. Bu düzlemde çevresel göçmen kavramı ilk olarak Hihnnawi tarafından, BM Çevre Programı raporunda kullanılmıştır. Hihnnawi’ye göre çevresel göçmenler; “çevre kirliliği, insanları etkileyen doğal bir afet sebebiyle yaşamlarını sürdürebilmek adına bulunduğu bölgeden ayrılmak durumunda kalan insanlardır” (Algan ve Künçek, 1998: 85). Castles ve Miller da çevresel göçmenler tanımını kullanmakta ve “iklim değişikliği sonucunda yaşanan değişiklikler, doğal afetler ve insanların yapmış olduğu sanayi kazaları ve radyoaktivite gibi nedenlerle yerinden edilmiş insanlar şeklinde açıklamışlardır” (Castles ve Miller, 2008: 146). Çevresel göçmen teriminin kullanılmasının, daha iyi bir alternatifinin olmayışından kaynaklandığını belirten Oli Brown, “iklimsel olarak tahliye edilmiş kişi” teriminin ulusal sınırlar içinde gerçekleşen geçici hareketliliği tanımladığını, “Çevresel göçmen” tanımının kaynak ülkelerin “itici” faktöründen ziyade “çekici”

özelliğinden kaynaklandığını ve taşıdığı olumsuz anlam nedeniyle uluslararası toplumun sorumluluğunu azalttığını belirtmektedir (Castles ve Miller, 2008: 148).

IOM'e göre çevresel göçmen, yaşamlarını olumsuz bir şekilde etkileyen çevresel değişimler sonucunda ortaya çıkan değişiklikler nedeniyle yaşadıkları yerlerden geçici veya sürekli olarak ayrılmak durumunda olan ve ülke içinde ya da ülke dışına hareket eden kişiler ya da kişi grupları (Uluslararası Göç Örgütü, 2009: 8) olarak tanımlanmıştır.

Çevresel sebeplerden dolayı yerinden edilmiş kişi, “mutat ikamet ülkesinde yerinden edilen ya da uluslararası bir sınırı aşan ve yerinden edilmesinde esas nedenin, tek başına neden oluşturmasa da çevresel bozulma, kötüleşme ya da yıkımın olduğu kişiler” (IOM, 2013: 17) olarak tanımlanmaktadır. Afet sonucu yerinden edilme terimi ise, insanların, özellikle doğal tehlikeler tarafından tetiklenen afetlerin etkilerinden ya da sonuçlarından kaçınmak için, evlerini ya da mutat ikamet yerlerini terk etmek zorunda kaldıkları ya da mecbur bırakıldıkları durumları ifade etmektedir (The Nansen Initiative, 2015: 16).

2018'de 144 ülke ve bölgedeki 17,2 milyon kişi yaşanan afetler sonucunda kendi ülkelerinde yerinden edilmiş (IDMC, 2019a: 6); 2019'un ilk yarısında ise afetler nedeniyle yedi milyon kişi, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler (IDMC, 2019b: 3) listesine eklenmiştir. IDMC, dünya çapında 2008-2018 arası, yaklaşık 265,3 milyon kişinin afetler sonucu ülke içinde yerinden edildiğini kaydetmiştir. Güney ve Doğu Asya ile Pasifik bölgeleri en çok etkilenen yerler olup en fazla, Filipinler, Çin ve Hindistan, 2018 yılında afet sonucu yerinden edilmiş kişilere sahip ülkeler olmuştur. Gelişmekte olan küçük ada devletleri ise doğal tehlikelerden orantısız olarak etkilenmektedirler. 2018'de yer değiştirmeye neden olan aşırı hava olayları gerçekleşmiş ve neticesinde 9,3 milyon kişi fırtınalar ve hortum, 7,9 milyon kişi kasırgalar ve tayfunlar sebebiyle yerlerinden olmuştur. Hindistan'daki güneybatı musonları, Çin ve Filipinler'deki Mangkhut tayfunu özellikle yıkıcı olmuştur (IDMC, 2019a: 28). 2020 yılında çatışma ve afetler nedeniyle, 149 ülke ve bölgede 40,5 milyon yeni ülke içinde yerinden edilmeyi tetiklemiştir. Afetler nedeniyle yer değiştirmelerin çoğu, Doğu Asya, Pasifik ve Güney Asya'daki tropikal fırtınalar ve sellerin sonucu ortaya çıkmıştır. Çin, Filipinler ve Bangladeş'in her biri, çoğu önleyici tahliye olmak üzere dört milyondan fazla yeni yer değiştirme kaydetmiştir. Afetler, 2020'de dünya çapında kaydedilen yeni yer değiştirmelerin dörtte üçünden fazlasını tetiklemiştir ve bu sayı 30,7 milyona tekabül etmiştir. Geri kalan 9.8 milyon kişi ise çatışmalar nedeniyle göç etmiştir.

Afetler nedeniyle yer değiştirmeler de dahil çevresel ve iklim değişikliği bağlamındaki hareketliliğin büyük bir kısmı ülke sınırları içinde gerçekleşirken, bazı insanlar yurtdışına taşınmaya mecbur bırakılmıştır (IDMC, 2021: 10-11). Bu çerçevede iklim değişikliği paradoksal şekillerde bir tehdit çarpanı görevi görebilmektedir. Bazı durumlarda ise, kaynak kıtlığını arttırmaktadır. Buna çarpıcı bir örnek olarak Suriye verilebilir. Ayrıca 2006-2011 yılları arasında, Suriye topraklarının % 60'ı, binlerce yıldır en kötü uzun süreli kuraklık ve en ağır mahsul kıtlıklarıyla başa çıkmak zorunda kalmış ve bu durum, çiftçi ailelerin şehir merkezlerine kitlesel göçüne neden olmuştur. Bu durum ise yıkıcı iç savaşın başlangıcı olan 2011 protestolarının nedenlerinden biri olan yiyecek ve gıda eksikliğine neden olarak güvensizliğine sebep olmuştur. Sonuçta bireylerin kendilerini güvende hissetmesinin bir etmeni de gıda temini olarak bilinmektedir (Selby, 2017: 233).

Son çevresel değişiklikler bazı nüfus gruplarını daha savunmasız hale getirmiştir. Bu değişiklikler aniden gelişen şokları (seller, depremler vb.) ve kademeli süreçleri içermektedir. IDMC tarafından hazırlanan BM destekli 2020 yılı tarihli rapora göre, 2019 yılında dünya çapında 24,9 milyon kişi doğal afet olaylarının yol açtığı yıkımlar/sorunlar nedeniyle yerlerinden edilmiştir (IDMC, 2020: 1). Bu, aynı yıl gerçekleşen çatışmalar nedeniyle yapılan göçten neredeyse üç kat daha fazla olup kademeli süreçler (küresel ısınma, çölleşme) bazı nüfus gruplarını geçici olarak veya sürekli olarak evlerinden ayrılmaya ve göç etmeye zorlamaktadır.

Mevcut en kapsamlı veriler yalnızca o yıl ülke içinde yeni yerinden edilmiş kişileri izlemektedir: IDMC'nin çalışmaları sayesinde, doğal tehlikeler nedeniyle ülke içinde yerinden edilme verileri neredeyse tüm ülkelerde mevcuttur. Bununla birlikte, veri sağlayıcılar tarafından kullanılan farklı tanımlar ve ülkeler tarafından raporlama eksikliği nedeniyle medya raporları, tahminlerde kullanılan önemli bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. IDMC'nin veri kümeleri, yalnızca ilgili yıl içinde yeni yerinden edilmiş kişilere odaklanmaktadır. Bu rakam, bir yıl boyunca insanların akışını yansıtmakta ve insanların yerinden olma süresini, evlerine geri dönüşlerini veya başka yerlere yerleşmelerini, kamplarda korunmayanları veya yıldan yıla uzun süreli yerinden edilmelere yakalananları yansıtmamaktadır.

Yıl bazında yerinden edilen insan sayısı bize durumun anlık bir görüntüsünü vermektedir, ancak bu rakamlar gelecekte iklim değişikliğine açık alanlarda kaç kişinin risk altında olduğunu ortaya koymamaktadır. Ayrıca, rakamlar yalnızca bir felaket sonrasında bu tür

verilerin toplandığı ülkelerden elde edilebilmekte ve bazı ülkelerde bu veriler sistematik olarak toplanamamakta ve sınır ötesi yerinden edilmiş insanlar hakkında güvenilir veriler bulunmamaktadır. Ancak mesele sadece veri toplama konusu da değildir. Deniz seviyesinin artması, yağışların değişmesi ve artan fırtınalar gibi iklimsel değişikliklerin temel sonuçlarını belirlemek adına çok fazla zaman, enerji ve kaynak harcanmaktadır. (Brown, 2008: 12).

İklim değişikliğinin öngörülen olumsuz etkilerine bakıldığında, gelişmekte olan küçük ada ülkeleri iklim değişikliği konusunda en az sorumluluğa sahip olsalar da iklim değişikliğinin etkilerine en fazla maruz kalanlar olmaktadır. Bu ülkelerin birçoğu dönemsel olarak meydana gelen tropikal fırtınalar, kasırgalar ve hortumlardan etkilenmektedir. İklim çeşitliliği, kuraklıklar ve seller de gelişen hava olaylarını etkilemektedir. El Niño-Güney Salımı olayları da ayrıca yağmur yağışlarında değişimlere, deniz seviyesinin yükselmesine neden olmaktadır (UNFCCC, 2005: 5). Buralarda yaşayan pek çok insanın, değişen iklim ile başa çıkmak için göç etmeye veya hareket etmeye zorlanma riskiyle karşı karşıya kalacağı tahmin edilmektedir. Deniz seviyesinin artmasıyla birlikte küçük adalarda ortaya çıkan göçler de zorunlu göç kategorisinde değerlendirilmelidir (Laczko ve Aghazarm, 2009: 396).

Bir diğer “sıcak nokta”, deniz seviyesindeki yükselmeye ve nehir taşkınlarına maruz kalan kıyı kentleri olacaktır. Örneğin, Batı Afrika’daki başkentlerin çoğu, kırsal alanlardan şehirlere doğru gittikçe artan bir göçe maruz kalmaktadırlar. Bu şehirler kıyıların yakınında bulunmaktadır ve bu da riskli bölgelerde yer aldıklarından dolayı yüksek demografik baskıya yol açabilmektedir. Bu durum, mega kentlerin alçak kıyı şeridinde bulunduğu Asya için de geçerlidir. Bu kapsamda bilinen en iyi örnek, Güney Büyük Okyanus’ta yer alan ve bir ada ülkesi olan Vanuatu’dur. Vanuatu dünyanın ilk iklim değişikliği göçmenlerinin ülkesidir. BM Çevre Programı’na göre yaklaşık 100 köylü, deniz seviyesinin yükselmesi ve tropik fırtınalar nedeniyle 2005 yılında ülke içinde yer değiştirmek zorunda kalmıştır (Klafhen, 2020).

Küresel ısınma sebebiyle, Büyük Okyanus’da bulunan Tuvalu halkı da büyük bir tehlike yaşamaktadır. Çünkü deniz seviyesinden ancak 5 metre yükseklikte olan ülkede küresel ısınma nedeniyle sıcaklıklar 1 derece daha artarsa adayı suların basma tehlikesi bulunduğu için ada halkı şimdiden Avustralya ve Yeni Zelanda’ya göç etmeye başlamışlardır. Bir başka önemli örnek ise Kiribati adasında yaşayanlar olmuştur. İklim değişikliği sonucunda deniz seviyesinin yükselmesiyle

birlikte ada içerisinde yaşayan bireyler zor duruma düşmüştür. Bu sebeple Kiribati vatandaşı bir kişi ailesiyle birlikte Yeni Zelanda'ya 2013 yılında sığınma başvurusunda bulunmuştur. Ancak Yeni Zelanda hükümeti 2015 yılında bu kararı hayati bir tehlikesi olmadığı ve 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan göçmen tanımının kapsamına girmediğinden dolayı reddetmiştir. Öte yandan BM İnsan Hakları Komitesi almış olduğu yeni bir karar ile Yeni Zelanda'nın uluslararası hukuka uygun davrandığını; fakat iklim değişikliğinin yaşam hakkını tehdit edebilecek bir neden olduğunu açıklamıştır. Ayrıca BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ise söz konusu başvuruyu ilgili, "iklim değişikliği sebebiyle topraklarını terk eden kişiler temel hakları tehdit altında olması durumunda ülkelerine geri gönderilemezler" şeklinde açıklama yapmıştır. Söz konusu kişinin sığınma başvurusu bu nedenle yeniden değerlendirmeye alınmıştır (Safi, 2020: 536-537).

İklim göçmenleri ve koruma sorumluluğu ile ilgili yaşanan bu tarz benzer sorunlar nedeniyle devletler, hem iklim değişikliğini önlemek hem de bu sayede dolaylı olarak iklim göçmenleri sorununu engellemek adına uluslararası alanda birtakım çalışmalar yapmıştır.

1992 yılında Rio'da gerçekleştirilen Dünya Çevre ve Kalkınma Konferansı neticesinde "BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (United Nations Framework Convention on Climate Change- UNFCCC)" hazırlanmıştır. Bu sözleşmede iklim değişikliği konusunun dünyamızın karşılaştığı en önemli sorunlarından birisini oluşturduğu vurgulanarak, Sözleşme'nin amacı da "atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde durdurmayı başarmaktır. Böyle bir düzeye, ekosistemin iklim değişikliğine doğal bir şekilde uyum sağlamasına, gıda üretiminin zarar görmeyeceği ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir şekilde devamına izin verecek bir zaman dahilinde ulaşılmalıdır" şekli ile 2. maddede açıklanmıştır (İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi). UNFCCC sözleşmesinin yürürlüğe girdiği 1994 yılından itibaren her yıl " taraflar konferansı" (*conference of parties-COP*) adı altında müzakere toplantıları yapılmıştır⁴.

1997 yılında düzenlenen 3. Taraflar Konferansı'nda (COP3) Kyoto Protokolü kabul edilmiştir. Kyoto Protokolü'ndeki amaç, atmosferdeki sera gazı yoğunluğunun, iklime tehlikeli etki yapmayacak

⁴ 26. Konferansın 9-19 Kasım 2020 tarihlerinde Glasgow'da yapılması planlanmış olsa da COVID-19 nedeniyle 1-12 Kasım 2021'de yine Glasgow'da gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

seviyede kalmasını sağlamaktır. Bu protokolü imzalayan ülkeler, karbondioksit ve sera etkisine neden olan gaz salınımını azaltmaya söz vermişlerdir. Kyoto Protokolü'ne göre ülkeler 2008-2012 yılları arasında salınımlarını 1990 yılına göre % 5,2 düşürmekle yükümlüdürler.

İklim değişikliği ve küresel ısınmayı ele alan ve gelişmiş ülkelerin yükümlülükler üstlenmesi umulan en önemli taraflar konferanslarından biri ise 2009 yılında yapılan Kopenhag Zirvesi (COP15) olmuştur. Bu toplantıda tam uzlaşmaya varılamamış olmasına rağmen küresel sıcaklık artışının iki derece ile sınırlandırılması hakkında mutabakat sağlanmıştır.

Meksika'nın Cancun şehrinde 29 Kasım-10 Aralık 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilen 16. BM Taraflar Konferansı (COP16), BM İklim Değişikliği Müzakereleri sürecine olan inancın tekrar edilmesi açısından önemlidir. Zirve içerisinde alınan en önemli karar ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin iklim değişikliğine adaptasyon ve sera gazı azaltımı konularında desteklenmesini amaçlayan 30 milyar dolarlık bir "Yeşil İklim Fonu" çerçevesinin oluşturulması olmuştur (İKV, 2021).

Katar'ın başkenti Doha'da 26 Kasım-7 Aralık 2012 tarihleri arasında gerçekleştirilen 18. BM Taraflar Konferansı'nda, 2020 yılında yürürlüğe girmesi beklenen yeni iklim anlaşmasına yönelik olarak ortak vizyon geliştirme, emisyon azaltımı, finansman, iklim değişikliğine uyum, teknoloji ve kapasite geliştirme konularında müzakereler yapılmıştır.

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, ilk olarak 2010 yılında Cancun Adaptasyon Kararı'na ve ardından 2012 yılında Doha'ya yansıtılan göçün artan önemini ve "iklim kaynaklı göç, yer değiştirme ve planlanan yer değiştirmeyi" kabul etmiştir. Küresel iklim değişikliğine karşı uluslararası iş birliğinin yeni rotasını belirleyen Paris Anlaşması, Aralık 2015'te kabul edilerek Kasım 2016'da yürürlüğe girmiştir (Cerit-Mazlum, 2019: 4).

Paris Anlaşması'yla Kyoto Protokolü arasındaki en belirgin fark, uluslararası sistemde bulunan bütün devletlerin anlaşmaya dahil edilmesi olup sera gazı emisyonlarının daha da düşürülmesi adına anlaşmayı imzalayan devletlerin katkı sağlayacağı bir yaklaşımla yapılmış olmasıdır. Bu sebeple Paris Anlaşması, Kyoto Protokolü'ne nazaran anlaşma metnindeki etmenleri bütün devletler arasında dengeli bir şekilde dağıtarak bu devletlere birer sorumluluk vermektedir (UNFCCC, 1997). Bu sayede ise yalnızca gelişmiş ülkeleri hedef almamakta, ayrıca gelişmekte olan ülkeleri dahil ederek iklim güvenliği konusunda adım

atılmasının önemine vurgu yapmakta olup bu çerçevede düzenlemeler içermektedir. Anlaşmanın temel amacı, 2020'den sonra, özellikle 2025-2030 yılları arasında küresel ısınma konusunda düzenleme yapmak maksadıyla küresel ortalama sıcaklık artışının sanayi öncesi döneme nazaran 2°C kadar, hatta mümkün olursa 1,5°C kadar düşürmektir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için de fosil yakıtların kullanımının olabildiğince azaltılması ve yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesi öngörülmüştür. Ayrıca 2020-2025 arası mevcut hedeflerin gerçekleştirilmesi adına “Yeşil İklim Fonu” kurulmuştur. Buna göre her yıl 100 milyar dolarlık bir fon oluşturularak ülkelerin bu fona destek çıkması istenmektedir (UNFCCC, 2021).

İklim değişikliği ile mücadele çerçevesinde uygulamaya koyulan anlaşma sayesinde yapılan ulusal katkılar, sera gazı emisyonlarında azaltma, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında uyum, elde edilebilecek olan kayıp/zarar, fon sağlanabilmesi adına gerekli olan finans, anlaşmanın geçerli olduğu süre boyunca oluşturulacak olan teknoloji geliştirme ve bu gelişmelerin diğer ülkelerle paylaşımı, gaz salımıyla ilgili şeffaflık, durum değerlendirmesi konularıyla alakalı uygulama modellerini oluşturmak için bir şema ortaya konmuştur. Anlaşma, iklim değişikliği yüzünden yaşanabilecek olan olumsuz etkilere maruz kalan devletlerin yeni sisteme uyum sağlayabilmeleri ve gerçekleşen olumsuzluklara karşı direnç yeteneklerinin geliştirilmesiyle, sera gazı emisyon azaltım kapasitelerinin artırılması hedefine en temelde gelişmiş ülkelerin, sonrasında ise “az gelişmiş ülkeler” ve “küçük ada ülkeleri” başta olmak üzere, gelişmekte olan ülkelere ihtiyaç duyulması halinde gerekli “finansman, teknoloji transferi ve kapasite geliştirme” imkânları sağlamayı amaçlamaktadır. Sera gazı emisyon azaltımı hususunda anlaşma, gelişmiş ülkelere var olan emisyon azaltma hedeflerini devam ettirmelerini ve gelişmekte olan ülkelere ise hali hazırda belirtmiş oldukları emisyon azaltma hedeflerini çoğaltarak farklı bölgesel koşullara göre uygulanmasını amaçlamaktadır. Elbette bu hedeflerin zaman içinde diğer bütün sektörleri içerisine alacak şekilde yeni artırılmış hedeflerin benimsenmesi gerekliliği üzerine ortak anlaşma sağlanmıştır. Paris İklim Anlaşması'nı önemli kılan bir diğer etken ise tarafların çokluğudur. 197 ülkeden 189 ülke anlaşmayı imzalamıştır. Fakat bu 197 ülkeden 6'si (Eritre, İran, Libya, Irak, Güney Sudan, Yemen) anlaşmayı imzalamasına rağmen meclisten geçirip onaylamamıştır (UN, 2015). ABD anlaşmayı onaylamış ancak Trump döneminde anlaşmadan çekilmiştir. Fakat Joe Biden'in başa geçmesiyle Oval Ofis'te gerçekleştirmiş olduğu ilk toplantıda, Paris İklim Anlaşması'nı tekrardan imzalayarak onaylamıştır. Türkiye ise 22 Nisan

2016’da ilk etapta Paris Anlaşmasını imzalamış, 7 Ekim 2021 yılında onaylamıştır.

Avrupa Birliği (AB) ise Paris Anlaşması’nın ardından hedefini daha da büyüterek 11 Aralık 2019 tarihinde iklim değişikliği sorumluluğu çerçevesinde çok önemli bir gelişme sunmuştur. İklim değişikliği konusunda uluslararası sistemde liderliğini göstermek isteyen Avrupa Komisyonu, “Avrupa Yeşil Mutabakatı” (European Green Deal) planını uygulayarak, Avrupa’da üye ülkelerle birlikte 2050 yılına kadar “karbon nötr” (sıfır emisyon) olmak için yol haritasını kamuoyu ile paylaşmıştır. Avrupa Yeşil Mutabakatı, iklim değişikliği ile yetinmeyip, bütün Avrupa ve dünyaya iklim değişikliğini önleyecek, daha geniş bir bölgeyi kapsayan bir ekolojik yaşam sistemi sunmaktadır. Paris Anlaşması’na göre AB, gaz salımını 2030 yılına kadar, 1990’lardaki seviyeden yani yıllık 5,7 milyon ton karbon salımından % 40 daha altına düşürmeyi temel olarak hedeflemiştir. Avrupa Yeşil Mutabakatı ise, 2030’a kadarki olan hedeflerini daha da arttırarak 1990 yılına göre % 50-55 azaltma ve 2050 hedefini % 100 azaltma olarak belirlemektedir (European Environment Agency, 2020).

Avrupa Yeşil Mutabakatı’nın amaçları; 2050’de AB’nin iklim-nötr olması hedefiyle sera gazı emisyonlarının belirli bir program dahilinde azaltılması, temiz, erişilebilir, güvenilir enerji sağlanması, sıfır kirlilik ile bölgesel anlamda nötrleşme, ekosistemleri ve biyo-çeşitliliğin korunması, “Tarladan sofraya” stratejisi ile adil, sağlıklı ve çevreyle dost bir gıda sisteminin kurulması, sürdürülebilir ve akıllı ulaştırma sistemleriyle karbon salınımını minimuma indirme ve bu konuda devamlılığın sağlanması, enerji ve kaynak kullanımı bakımından etkin yapılaşma sisteminin kurulması, temiz ve döngüsel bir ekonomi için sanayinin harekete geçirilmesi ve son olarak “Kimseyi arkada bırakmama” stratejisi ile bu dönüşümden en fazla etkilenecekleri destekleme için bir dönüşüm programı ve bu dönüşümü gerçekleştirmenin finansmanının sağlanması şeklinde açıklanabilmektedir (European Commission, 2020).

Avrupa Yeşil Mutabakatı her ne kadar bölgesel nitelikte olsa bile plan büyüyerek AB komşu ülkeleri de etkisi altına almayı hedeflemektedir. Avrupa Komisyonu’nun yapmış olduğu Avrupa Yeşil Mutabakatı raporunda bahsedildiği gibi iklim değişikliği ve bu değişikliklerle birlikte ortaya çıkan tehditlerin ulusal sınırları aşmasından dolayı “Yeşil Düzen’in çevresel hedef açısından vites yükseltmesi, Avrupa’nın tek başına hareket etmesi ile sağlanamaz” (European Commission-The European Green Deal, 2019: 2). Bu sebeple AB, iş

birliği açısından komşu ve ticaret yaptığı ortak ülkelerle “diyalogunu, uzmanlığını ve finansal desteğini” paylaşmayı hedeflemektedir. Diğer taraftan ise, uluslararası rekabette negatif duruma düşmemek adına ve karbon sızıntısını önlemek maksadıyla, AB dış ticaret ve uluslararası yatırım ve finansman politikalarında birtakım değişiklikler öngörmektedir (Karakaya, 2019: 4). Eylem ihtiyacı açık olsa da, zararı azaltma ilkesine uyacak şekilde hareket etmek de hayati önem taşımaktadır; çünkü iklim değişikliği önemli toplu eylem sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Yalnızca tek bir devletin davranışı (karbon emisyonlarındaki artışlar gibi), iklim zorluklarına karşı koyma yönündeki küresel çabaları açıkça tehlikeye atmakta; aynı zamanda hükümetlerin tek tek uyguladığı uyarlanabilir eylemler, (bazen) kasıtsız da olsa, genellikle sınır ötesi etkilere sahip olabilmektedir. Bu durum dikkatli bir şekilde yönetilmezse, devletlerin sınırlarının ötesindeki potansiyel olumsuz etkiler sonucunda, devletler arası çatışmanın kaynağı haline dönüşebilme ihtimalini ortaya çıkartmaktadır.

5. SONUÇ

Çevre ile güvenlik arasındaki bağlantı çerçevesinde ortaya çıkan riskler ve negatif etkilerin ardındaki devletler arasındaki çatışma, kayda değer birtakım sonuçları oluşturmaktadır. Çevresel güvenliğin sağlanması ve iklim göçmenlerinin sebep olduğu/olacağı problemlerin çözüme kavuşturulması adına, öncelikle tüm bu sorunların temelinde bulunan atmosfer üzerindeki baskıların azaltılması gerekmektedir. Atmosfer üzerindeki karbon salınımı azaltılmadan ve küresel ısınmanın etkileri kontrol altına alınmadan henüz iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak, dolayısıyla da iklim göçünü durdurmak mümkün görülmemektedir. Daha önceden de bahsedildiği üzere, özellikle iklim göçünün yaşanabileceği bölgelerde, bu konu ile ilgili bilincin artırılması ve buna yönelik yeni yerel politikaların uygulanması önemlidir. İklimsel değişikliklerle ilgili bilgileri düzenli bir şekilde kullanmadan çevresel güvenliğin sağlanabilmesi oldukça zordur (International Organization for Migration, 2020: 41).

Özellikle gelişmekte olan devletlerde yaşayan bireylerin, çatışmaların ve iklim kaynaklı yoksunlukların içinde kalarak iklim göçmenleri haline gelmeleri beklenen bir sonuçtur. Temel olarak, kendi çıkarlarını korumak üzere hareket eden gelişmiş devletler, çevresel güvenliğin sağlanması adına gerekli düzenlemeleri yapmamaktadırlar. Bu noktada, ekolojik güvenliğin nasıl temin edilebileceğine ve iklim göçü sorununun üstesinden nasıl gelinebileceğine dair bazı noktaların altı çizilmelidir.

Kopenhag Okulu'nun belirtmiş olduğu güvenliğin beş temel sektörü ise iklim değişikliği sonucunda birey güvenliğine yönelik tehditlerin hangi boyutlardan geldiğini anlamamız için büyük önem taşımaktadır. Ancak bu sektörleri tek başına ele almak mümkün değildir, çünkü iklim değişikliği güvenlik açısından yalnızca çevresel sektörü etkilememektedir. İklim değişikliği sonucunda ortaya çıkan kuraklık, aşırı yağış, aşırı sıcaklık/soğukluk sonucunda tarım alanlarının elverişsiz olması ekonomik sektörü de ilgilendirmektedir. Bu durumda ortaya çıkan iklim göçü ise hem ekonomik hem de toplumsal sektörleri ilgilendirmektedir. Bu nedenlerden dolayı iklim değişikliği sonucunda ortaya çıkan birey güvenliğine yönelik tehditleri yalnızca tek bir boyutta değerlendirmek anlamlı sonuçlara ulaşmayı sağlamaz.

Ekonomik boyut ve iklim adaletsizliği göz önüne alındığında son bir eleştiride bulunmak gerekmektedir. Özellikle iklim değişikliğini ve iklim göçünü doğuran temel nedenler incelendiğinde, gelişmiş devletlerin adeta sınırsız bir şekilde doğal kaynakları kullanmalarından dolayı ortaya çıkan tahribatların bu göçe sebep olduğu görülmektedir. Yani iklim değişikliğine yol açarak iklim göçmenlerini ortaya çıkartan yapının aynı zamanda bu sorunları giderebileceği düşüncesi teoride kalmaktadır. Henüz gerekli alt yapı ve bütçe sağlanmadan bu tarz girişimler ise genellikle önceki örneklerde olduğu gibi başarısızlıkla tamamlanmaktadır. Uzun yıllardır iklim değişikliğinin etkilerini azaltmak için çalışan uluslararası kurumlar, çoğu devletin karbon salınımını her geçen gün artırarak devam ettirmelerinden dolayı bunu başaramamaktadırlar.

İklim değişikliği sonucunda ortaya çıkan etmenler, en fazla gelişmekte olan ülkelerde ve küçük ada ülkelerinde görülmektedir. Bu bölgelerde devlet otoritesinin ve kurumsal altyapının zayıf olması ve ülke içi çatışma ihtimalinin gelişmiş ülkelere göre daha yüksek olması nedeniyle bu bölgelerde yaşanacak olan bir çevresel değişiklik sonucunda iklim göçmenlerinin ortaya çıkması belirgin bir durumdur. İklim göçmenlerinin tehdit algısına neden olacağı durumları ayırt etmek çok zor bir durumdur. Fakat yeterli önlemlerin alınmaması nedeniyle zorunlu göçe maruz kalan iklim göçmenlerinin sayısı her geçen gün artmaktadır. Başka bir deyişle, iklim göçmenleri hem tehdit unsuru, hem de güvenliğe muhtaç bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası toplum ise bu durumu ikinci plana atarak bir nevi yaşanacak olan problemleri gelecek dönemlere aktarmaktadır (Williams, 2008: 515).

Ayrıca 2020 yılı iklim değişikliği nedeniyle en sıcak yıl olarak tarihe geçmiştir. Yaşamı büyük ölçüde tehdit eden iklim değişikliği krizi

özellikle kutuplarda tarihe geçen yüksek sıcaklıklarıyla kendini göstermiştir. Her ne kadar COVID-19 nedeniyle küresel fosil yakıt tüketiminde % 7'lik bir düşüş yaşansa bile atmosferde ısı hapseden karbondioksit birikmeye devam ederek yeni bir rekor kırmıştır. Diğer yandan ise, 2020'de gezegendeki ortalama yüzey sıcaklığı, 1850-1900 sanayi öncesi dönemine nazaran 1,25 derece artmıştır. Bu durum ise yüzyılın sonuna kadar küresel sıcaklık artışını 1,5 dereceyle sınırlama hedefine ulaşmaya çalışan Paris İklim Anlaşması'nı büyük ölçüde riske atmıştır. Bu süreçte Paris İklim Anlaşması'nda yeni gruplaşmalar yaşanmıştır. 1,5 derece hedefinin kendileri için yeterli olmadığını söyleyen ve iklim değişikliğinden en çok etkilenecek olan en savunmasız ülkeler grubu olan V20 (Vulnerable-20) olarak tanımlanmaktadır. Bu ülkelerin en temel benzerlikleri, genel popülasyonlarının düşük bir gelire sahip olmasıdır. Ayrıca dağlık ve tarıma elverişsiz arazilerde veya kurak iklimde veyahut deniz seviyesinin yükselmesinden en çok etkilenecek konumda yaşamaktadırlar. V20 ülkeleri, iklim değişikliği çerçevesinde kurumlar tarafından desteklenen ve bağlayıcı olan bir takım politikaların oluşmasına yönelik iklim düzenlemesi fikrinin gerekli olduğunu belirtmişlerdir. V20 ülkeleri AB'nin de desteğini alarak iklim değişikliği sonucunda ortaya çıkabilecek olan zararları minimum düzeye indirmeye yönelik taleplerde bulunmuşlardır. Bu süreçte özellikle küresel sıcaklık artış limitinin 1,5 derece olarak belirlenmesi gerektiğini ve bunu sağlayabilmek adına gereken önlemlerin alınıp uygulanması gerektiğini belirtmişlerdir (Sağsen, 2016: 74).

Bu süreçte yaşanan bir başka örnek ise İngiltere'den verilebilir. İngiltere'nin meteoroloji birimi Met Office'in yaptığı analizlere göre, iklim değişikliği nedeniyle 2040 yılından itibaren ülkenin pek çok bölgesine kar yağmayacağı uyarısında bulunması, bu durumun en büyük göstergesi haline gelmiştir (NTV, 2020). Kar yağışının bol olduğu kuzey devletlerinde bile bu durumun azalması veya ortadan kalkması, dünyanın daha farklı bölgelerinde kuraklığa veya fazla yağış alması sonucunda sellere yol açacağı düşüncesini ortaya koymaktadır. Bu durum ise, iklim göçmenlerinin ortaya çıkması için korkutucu ortamın zeminini oluşturmaktadır. Afet ve iklim değişikliğinin otomatik olarak çevresel göçmenlerin artmasına yol açmayacağını hatırlamak da önemlidir. Bu kişilerin risklere maruz kalmalarını azaltarak, dayanıklılık oluşturarak ve önleyici tedbirler alarak çevresel faktörler nedeniyle hareket etmek zorunda kalma durumlarını azaltmak mümkündür.

Buradan da görüleceği üzere iklim göçmenlerinin oluşmaması adına başta gelişmiş ülkeler olmak üzere bütün ülkelerin sorumluluğu

bulunmaktadır. Bu durum Paris İklim Anlaşması'nda zaten belirtilmiştir. Anlaşma metninde var alan önlemlerin haricinde ise şu an devam etmekte olan güvenliğe yönelik tehdit algısının ve iklim göçüyle alakalı yaşanabilecek olayların analiz edilerek gelecek dönemler adına tahminlerin yapılması ve çatışma risklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu süreçte ise herkes elini taşın altına koymak durumundadır.

KAYNAKÇA

- Algan, N. ve Künçek Ö. (1998). “Transboundary Population Movements: Refugees Environment and Politics”, *The Turkish Yearbook of International Relations*, 28: 75-103.
- Bassetti, F. (2019). “Environmental Migrants: Up to 1 Billion by 2050”, <https://www.climateforesight.eu/migrations-inequalities/environmental-migrants-up-to-1-billion-by-2050/> (15.10.2020).
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye Temsilciliği (2020). “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme”, <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (12.11.2020).
- Brown, O. (2008). *Migration and Climate Change*, IOM Migration Research Series, No: 31, (Geneva: International Organization for Migration).
- Buzan, B. ve Little R. (2000). *International Systems in World History*. Oxford: Oxford University Press.
- Buzan, B., Weaver O. ve Wilde J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. London: Pinter Publisher.
- Campbell, J. (2010). “Climate-Induced Community Relocation in the Pacific: The Meaning and Importance of Land.” In: *Climate Change and Displacement: Multidisciplinary Perspectives* (J. McAdam, ed.), 57–79
- Castles S. ve Miller M. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev. Bilal Uğur Bal ve İbrahim Akbulut). Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Cerit-Mazlum, S. (2019). *Küresel İklim Politikaları, İklim Değişikliği Eğitim Modülleri Serisi 2*, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü, Ankara

- Çağlar, A. (2011). Türkiye’de Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları).
- Demirtaş, B. (2019). *Mülteciler ve Güvenlikleştirme*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi.
- Doyle, T. ve Chaturvedi S. (2012). *Climate Refugees and Security: Conceptualizations, Categories, and Contestations* (Oxford: Oxford University Press).
- ECLAC/CCAD/SICA/UKAID/DANIDA (Danish International Development Agency) (2011). *La Economía del Cambio Climático en Centroamérica. Reporte Técnico 2011 (LC/MEX/L.1016)*, Mexico City
- Ekşi, N. (2016). İklim Mülteciler. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 10-58.
- European Commission (2020). A European Green Deal Striving to be the first climate-neutral continent. https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (20.11.2020)
- European Commission- The European Green Deal (2019). *Communication from The Commission To The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions*. Brussels: EC.
- European Environment Agency (2020). Total EU greenhouse gas emissions, 1990-2020. https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/total-ghg-emissions-1#tab-chart_1 (25.09.2020)
- Faist, T. ve Schade J. (ed.) (2013). *Disentangling Migration and Climate Change, Methodologies, Political Discourses and Human Rights*. Dordrecht/Heidelberg/New York/London: Springer.
- Foresight (2011). *Migration and Global Environmental Change. Final Project Report*. The Government Office for Science, London.
- Gönenç, D. ve Kibaroglu A. (2017). “İklim Güvenliği Kavramının Türkiye İklim Politikasındaki Yeri”, *Alternatif Politika*, 1-26.
- IDMC (2019a). *Global Report on Internal Displacement*, Geneva IDMC (2019b), *Mid-Year Figures: Internal Displacement from January to June 2019*, Geneva
- IDMC (2020). *Global Report on Internal Displacement*, Geneva.

- IDMC (2021). Grid 2021: Internal Displacement İn A Changing Climate. IDMC.
- Ilık Bilben, S. (2018). “Antropojenik İklim Değişikliği Bağlamında Göç Tartışmaları”, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 75, 237–268
- IOM (2020). Migration and Climate Change. Geneva: International Organization for Migration.
- IOM (2013). World Migration Report. Geneva: International Organization for Migration.
- IOM (2014). Perspectives on Migration, Environment and Climate Change, Geneva, Switzerland. https://publications.iom.int/system/files/pdf/meccinfo_sheet_climatechangeactivities.pdf, (09.11.2020)
- Ionesco, D. (2019). “Let’s Talk About Climate Migrants, Not Climate Refugees”, <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2019/06/lets-talk-about-climate-migrants-not-climate-refugees/> (24.02.2020)
- IPCC (1990). IPCC First Assessment Report Overview and Policymaker Summaries and 1990 IPCC Supplement. Canada, https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/05/ipcc_90_92_assessments_far_overview.pdf, (18.07.2020)
- İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (2020). https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/webmenu/webmenu12421_1.pdf, (01.11.2020)
- İklimin. (2018). *İklimle Bağlı Göç Ve İklim Göçüne Maruz Kalanların Hakları*. https://www.iklimin.org/Wp-Content/Uploads/2018/01/Hataybb_-026_%C4%B0klime-Ba%C4%9Fl%C4%B1-G%C3%B6%C3%A7.pdf (15.05.2018)
- İKV (2021). *Cancun İklim Zirvesi Sonuçlandı*. https://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/cancun_iklim_zirvesi_sonuclandi.pdf (15.08.2021)
- İşeri, E. (2020). “Doğu Akdeniz’de güvenlik ikileminden insan merkezli beka ikilemine: Çevresel güvenlik yaklaşımı”, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, <https://tr.boell.org/tr:https://tr.boell.org/tr/2020/11/30/dogu-akdenizde-guvenlik-ikileminden-insan-merkezli-beka-ikilemine-cevresel-guvenlik> (30.10.2020).

- Karakaya, E. (2019). “Avrupa Yeşil Düzeni: Büyük Meydan Okuma ve Küresel Etkileri”, *Ecoiq*, 1-7.
- King, R. (2016). *Research on Migration: Facing Realities and Maximising Opportunities*. Luxembourg: European Commission. http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/policy_reviews/ki-04-15-841_en_n.pdf (12.10.2020)
- Klafehn, L. (2020). “Vanuatu: The World’s First Climate Change Refugees”, <https://borgenproject.org/climate-change-refugee/> (23.10.2020)
- Klein, N. (2015). *Bu Her Şeyi Değiştirir* (İstanbul: Agora Yayıncılık)
- Laczko, F. ve Aghazarm C. (2009). *Migration, Environment and Climate Change: Assessing the Evidence*. Genova: International Organization for Migration (IOM).
- Lindsey, R. (2020). *Climate Change: Atmospheric Carbon Dioxide*. <https://www.climate.gov/news-features/understanding-climate/climate-change-atmospheric-carbon-dioxide> (14.08.2020)
- Manabe, S. (2019). Role Of Greenhouse Gas in Climate Change. *Tellus A: Dynamic Meteorology And Oceanography*, 1-13.
- Martin, S. F. (2009). Managing environmentally induced migration. F. Laczko, & C. Aghazarm içinde, *Migration, Environment and Climate Change: Assessing The Evidence* (355-381). International Organization for Migration: Geneva.
- Metoffice. (2021). *What is climate change?* <https://www.metoffice.gov.uk/weather/climate-change/what-is-climate-change> (15.10.2021)
- Mercycorbs. (2020). The facts: How Climate Change Affects People Living In Poverty. <https://www.mercycorps.org/blog/climate-change-poverty> (25.10.2020)
- Myers, N. (2005). Environmental Refugees: An Emergent Security Issue. 13th Economic Forum. Prag. 13th Meeting of the OSCE Economic Forum, Session III (Environment and Migration) <https://www.osce.org/files/f/documents/c/3/14851.pdf>
- NTV (2020). <https://www.ntv.com.tr/dunya/ingiltere-meteoroloji-dairesinden-iklim-degisikligi-raporu-2040ta-kar-yagmayabilir>, (08.12.2020)

- Okeowo, D. (2013). Examining the Link: Climate Change, Environmental Degradation and Migration. *Environmental Law Review*; 2013, 15(4): 273–289.
- Özerdem, F. (2020). “Çatışmadan Kaynaklı Göç ve Çatışma Yaratan Göç Paradoksu Üzerine Bir İnceleme”, *Tarih Boyunca Uluslararası Göç ve Göçmenlik*, (S. Fedakar, A. Karadağ ve A S. Erkul Yağcı, ed.): 297-310.
- Perruchoud, R. ve Redpath J. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), No: 18, Cenevre
- Perruchoud, R. ve Redpath J. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*, IOM Uluslararası Göç Örgütü, No: 31, İkinci Baskı, Cenevre
- Piguet, E. and Laczko F. (eds.) (2014). *People on the Move in a Changing Climate. The Regional Impact of Environmental Change on Migration. Global Migration Issues 2*. Springer, Dordrecht
- Reuveny, R. (2007). “Climate change-induced migration and violent conflict”, *Political Geography*, 656-673.
- Safi, S. (2020). “Ioane Teitiota Kiribati / Yeni Zelanda Davası ve BM İnsan Hakları Komitesi’nin İklim Mültecileri ile İlgili Tarihi Kararı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 509-540.
- Sağsen, İ. (2011). İklim Değişikliğinin Güvenlik Boyutu ve Ortadoğu’ya Etkileri, *Ortadoğu Analiz*, 43-52.
- Sağsen, İ. (2016). “Dünyanın Geleceği Üzerine Önemli Bir Viraj: 2015 Paris İklim Değişikliği Zirvesi”, *Ortadoğu Analiz-Orsam*, 8 (72): 72-75.
- Selby, J. (2017). Climate change and the Syrian civil war revisited. *Political Geography*, 232-244.
- Swing, W. (2015). *Managing Climate-Driven Migration: Climate2020*. UNA-UK.
- The Intergovernmental Panel on Climate Change. (2021). *Climate change widespread, rapid, and intensifying – IPCC*. <https://www.ipcc.ch/2021/08/09/ar6-wg1-20210809-pt/> (16.10.2021)

- The Nansen Initiative (2015). Agenda for the Protection of Cross-Border Displaced Persons in the Context of Disasters and Climate Change, The Nansen Initiative
- The New York Times (2021). “Biden Cancels Keystone XL Pipeline and Rejoins Paris Climate Agreement” <https://www.nytimes.com/2021/01/20/climate/biden-paris-climate-agreement.html> (20.01.2021)
- Tilly, C. (1990). “Coercion, Capital and European States, AD 990-1990”. The American Historical Review, 67-96.
- Tower, A. (2017). Shrinking Options: The Nexus Between Climate Change, Displacement and Security in the Lake Chad Basin: <https://environmentalmigration.iom.int/shrinking-options-nexus-between-climate-change-displacement-and-security-lake-chad-basin>
- Uluslararası Göç Örgütü (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. Genova: Uluslararası Göç Örgütü.
- UN (2015). Paris Agreement. Paris: UN. https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mt_dsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=_en (15.10.2020)
- UN (2020). Let’s Talk About Climate Migrants, Not Climate Refugees. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2019/06/lets-talk-about-climate-migrants-not-climate-refugees/> (24.02.2020)
- UNFCCC (2005). Climate Change, Small Island Developing States, Climate Change Secretariat, Bonn
- UNFCCC (1997). Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change: Kyoto., Kyoto: UNFCCC.
- UNFCCC (2021). *The Paris Agreement*. <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement> (16. 08. 2021).
- UNWFP (2017). Food Security And Emigration, Why People Flee And The Impact On Family Members Left Behind in El Salvador, Guatemala and Honduras, Panama City
- UNU-EHS Reports (2015). Garschagen, Matthias, Hagenlocher, Michael, Kloos, Julia, Pardoe, Joanna, Lanzendörfer, Matthias, Mucke, Peter, Radtke, Katrin, Rhyner, Jakob, Walter, Bernhard, Welle,

- Torsten and Birkmann, Joern World Risk Report 2015. Bündnis Entwicklung Hilft and UNU-EHS.
- Vural, Ç. (2018). “Küresel İklim Değişikliği ve Güvenlik”. Güvenlik Bilimleri Dergisi, 57-85.
- Weaver, O. (2004). “Aberystwyth, Paris, Copenhagen New “Schools” in Security Theory and their Origins between Core and Periphery” *International Studies Association*. Paper presented at the annual meeting of the International Studies Association, Montreal, March 17-20, 2004.
- Werz, M. ve Conley L. (2012). Climate Change, Migration, and Conflict Addressing Complex Crisis Scenarios in the 21st Century. Washington: Center for American Progress.
- Williams, A. (2008). Turning The Tide: Recognizing Climate Change Refugees in International Law. *Law & Policy*, 30 (4): 502-529.